

FHM 5449 Bendixminde delområde 1

Odder sogn, Hads herred, tidl. Århus amt, stednr. 15.02.10

KUAS j.nr.:2011-7.24.02/FHM-0015

Udgravningsrapport

Arkæologisk udgravning af delområde 1 - fundførende vådbundslag

Bendixmindeplateauet set fra den sydlige dalside. Delområde 1 markeret med pil. -Foto: M. Vinter.

Resumé: Udgravningen påviste bebyggelsesspor og udsmidslag fra yngre bronzealder og førromersk jernalder (1100 f.Kr.-0) i og ved vådbundsområde i den østlige del (delområde 1) af det 54 ha. store byggeområdesområde Bendixminde.

Moesgård Museum

FHM5449 Bendixminde delområde 1, Odder sogn, Hads herred, tidl. Århus amt. Sted nr. 15.02.10.

Udgravningsrapport

Kampagne: 19-09-2013 KUAS nr. 211500

Indhold

Abstract	2
Undersøgelsens forhistorie	2
Administrative data	2
Topografi, terræn og undergrund	2
Målesystem	2
Øvrige data	3
Udgravningsmetode	3
Undersøgelsens resultater	3
Fremtidigt arbejde på stedet.....	5
Illustrationer	6
Fundliste	9
Fundbeskrivelse	10
Tegningsliste	12
Fotoliste	12
Anlægsliste	13
Anlægsbeskrivelse	14

Bilag 1: Kort over området.

Bilag 2: Udgravningsplan 1:100.

Abstract

Kampagne: 19-09-2013

Den arkæologiske udgravning på Bendixminde, delområde 1 viste, at det ved prøvegravningen påviste fundlag var et udsmidslag fra yngre bronzealder/førrromersk jernalder (1100 f.kr.-0) i et naturligt vådområde/kildevæld. Op til kanten af vådområdet og udsmidslaget dokumenteredes bebyggelsesspor i form af stolpehuller og gruber, der helt eller delvist kunne relateres til yngre bronzealder per. IV-V (1100-700 f.kr.)

Undersøgelsens forhistorie

I forbindelse med byggemodning af det 54 ha. store areal omkring Bendixminde vest for Odder blev der under prøvegravning (FHM5290) påvist et 70 m² stort mørkt lag med flintaffald og lerkarskår. Laget blev tolket som et mellemneolitisk kulturlag, der sammen med den atypiske topografiske placering (højtliggende indland) blev opfattet som meget interessant, og væsentlig at få undersøgt. Et mindre areal omkring laget blev udvalgt til udgravning (FHM 5449 Bendixminde delområde 1).

Administrative data

Arealet er Odder Kommunes, hvem der også er bygherre på projektet. Udgifterne for de arkæologiske undersøgelser påhviler ifølge museumslovens §26 stk. 2 og §27 stk. 4 bygherre - i dette tilfælde Odder Kommune. For yderligere detaljer vedr. administrative sagsgang og økonomiske se FHM5290.

Der er erkendt tolv anlægsstrukturer i felten (A1-12), hvoraf de syv viste sig at være reelle forhistoriske og historiske anlæg.

Der knytter sig otte fundnumre til sagen (X1-8) heraf er tre fund kasseret i felten (X4-5, X8).

Data er registreret i MUD og plantegningsmaterialet er gemt som MapInfo-tabeller i den digitale sagsmappe på museets server under sagens journalnummer.

Original dokumentation og fundmaterialet opbevares på Moesgård Museum

Topografi, terræn og undergrund

Lokaliteten er beliggende lige ovenfor den nordlige dalside, 300 m øst for ejendommen Bendixminde. Den ligger på kanten af det udstrakte, let bølgede moræneplateau på kote 65 eksponeret imod den markante, brede og dybe tunnel-/smeltevandsdal med Stampemølle bæk løbende i bunden ved kote 40.

Plateauet ovenfor dalen er præget af mange små vådbundshuller, og ned langs dalsiden ses flere lavninger og slugter fra tidligere og nuværende, rindende vand.

Undergrunden i feltet var generelt gul, sandet og let stenet moræneler. Små, afgrænsede forekomster af lyse sandaflejringer rundt i feltet tyder på kildevældsaktivitet på stedet.

Målesystem

Indmåling er udført af arkæolog Laurits Borberg v.hj.a. totalstation i UTM system 32 (euref 89). Måledata er bearbejdet med ArkGis og omdannet til MapInfo-tabeller således at plantegningsmaterialet er dokumenteret som vektoriseret digitale data.

Øvrige data

Udgravningen i feltet blev udført i løbet af to dage, 7.-8. januar 2014. Udgravningsleder var undertegnede mens arkæolog Jakob Westermann, deltog på udgravningens sidste dag. Dertil foregik en stor del af dokumentationsarbejdet (listeskrivning og rentegning) på Moesgård de følgende dage, Overordnet ansvar var hos museumsinspektør Poul Nissen, Moesgård Moesgård.

Åbning af feltet foregik d. 7. jan. v.h.j.a. en stor gravemaskine fra Terp Maskinstation. Fører var Michael Morre. Vejret var mildt, lige over frysepunktet.

Udgravningsmetode

Det 20x35 m store felt er åbnet med gravemaskinen med omhyggelig overvågning af afgravningsprocessen i pløjelag og til de uforstyrrede sedimenter under for at fange eventuelle signifikante oldsager undervejs. Anlægsstrukturer og fund er straks markeret og efterfølgende indmålt med totalstation. Alle anlægsstrukturer med påviselig eller formodet forhistorisk eller relevant historisk baggrund har fået anlægsnummer og beskrivelse. Udvalgte anlægsstrukturer er undersøgt ved snit. Større flader med fund kan være fladegravet i et udvalgt område for at opnå et repræsentativt oldsagsmateriale. Snit er dokumenteret ved skitse og beskrivelse i gravebog, udvalgte snit er fotograferet

Undersøgelsens fokus og prioritering var primært orienteret omkring prøvegravningens tolkning af fundlaget som neolitisk boplads. Da denne tolkning ikke kunne opretholdes rettedes fokus imod en hurtig dokumentation af og forståelse for de øvrige forhistoriske aktiviteter på stedet, og en vurdering af om fortsat undersøgelse kunne være lønnende. Da sporene forkom sporadiske og nedslidte, og da de tilsyneladende ikke kunne følges ud i de omgivende søgegrøfter afsluttedes udgravningen.

Undersøgelsens resultater

Udgravningens fokus lå på det mørke fundførende lag (A1), som under prøvegravningen blev opfattet som et neolitisk kulturlag. Feltet er derfor åbnet op i relation til dette lag for at afgrænse det og fange nærliggende anlæg. Laget kunne imidlertid ikke afgrænses totalt, da det som udgangspunkt er en naturlig vådbundsaflejring med afløb og videre fortsættelse mod sydvest. Det lykkedes dog til en vis grad at afgrænse de menneskelige spor i laget og fange enkelte anlægsspor i form af gruber (A2, A4) og stolpehuller (A5-9) i sydøstlige del af feltet samt enkelte agerdyrkingsspor fra historisk tid (A10-11) mod nordvest. De forhistoriske spor dateres til yngre bronzealder og førromersk jernalder (1100 f.Kr.-0).

”Kulturlag” A1 – vådbundslag med udsmidt affald fra bronze-/jernalder

Det mørke lag A1 var i prøvegravningen blevet opfattet som et 70 m² stort, ovalt fyldskifte med flint og keramik, og tolket som et muligt mellemneolitisk aktivitetsområde (FHM5290 A755). Det viste sig dog hurtigt ved åbningen af feltet, at fyldskiftet blot var en del af et større vådbundsområde med uafgrænset fortsættelse mod sydvest, og at flint og keramik dels lå ret spredt i fyldskiftet, primært mod sydøst, og dels var af noget yngre alder, nemlig bronze- eller jernalder.

Fyldskiftet er fra 6 til 15 m bredt og kan følges over 40 m fra nordnordøst mod sydsydvest, hvor det fortsætter skråt ned mod dalen, se oversigt, bilag 2. I et par snit i den sydøstlige del fremgik det, at der er tale om en 30-40 cm dyb sænkning med jævnt rundet bund. Fylden fremstod som lys grålig i den nedre del og blev mere brun opad. Mod sydsydøst var fylden mere grålig og havde nogle steder en krymlet karakter som nedbrudt tørv. Her var også små afgrænsede, cirkulære sandaflejringer (A12), som stammer fra kildevæld. Der er tale om et naturligt

vådbundssediment dannet ved kildeudspring øverst på dalsiden. Set på afstand fra over ser lavningen ud til at stå i forbindelse med en egentlig slugt/erosionskløft længere nede på dalsiden, hvor der i dag er en lille lund og en bæk. 100 vest for denne kløft er en lignende med en kendt helligkilde (st. 150210 Sb. 5), se kort, bilag 1.

Jævnt spredt i laget blev det fundet enkeltliggende lerkarskår og flintafslag (X2-3). Pletvist, især mod sydvest, forekom trækul eller sod. Mod sydøst dannede lerkarskårene en egentlig koncentration over et område på 4x2 m. Skårene lå relativt tæt, men var en heterogen samling af større og mindre skår uden at repræsentere hele kar eller karsider (X1). Fundenes datering ligger mellem yngre bronzealder og førromersk jernalder, og de kan bedst betegnes som udsmid i et vådområde. Fundområder er da også orienteret imod samtidige anlægsstrukturer i feltets sydøstlige hjørne A2, A4-9). Der kan ikke konstateres sikre stenalder typer imellem fundene, og spredningen indikerer ikke in situ aktivitetsmønstre.

Gruber og bopladsaktivitet i yngre bronzealder

I feltets sydøstlige hjørne lå to gruber (A2 og A4), der muligvis oprindeligt har haft samme funktion som kogestensgruber. Den største (A2) har dog haft en væsentlig sekundær funktion med et særligt fundindhold i den øvre del.

Gruben A2 var 155 cm på den lange led og 50 cm dyb. Nederste 10 cm var pakket med næve til hovedstore sten og trækul. Dette lag kan repræsentere en oprindelig funktion som kogegrube. Stenlaget lå foresejlet under 20 cm rent ler – enten nedkastet eller nedskredet. De øverste 20 cm var kulturlag med en del skår (X6), to store hele kværnsten (ligger og løber, men ikke nødvendigvis sammenhørende (X4-5)) samt en skårdynge fra et lille, komplet spandformet kar (X7), se fig. 2-3.

Grubeform og fundindhold har paralleller i Jegstrup lokaliteten ved Skive som den er fremlagt af Karsten Davidsen (Journal of Danish Archaeology vol. 1, 1982, s. 65-75). Her beskrives gruber med et nedre kogestensgrubeniveau og et øvre niveau med bopladsaffald adskilt af et sterilt lag. Desuden udgør pladsens keramik en god parallel til materialet i A2, hvor især hankeskåret X7:2 er identisk med lerkar fig. 5:5 i artiklen. Jegstrup materialet dateres til yngre bronzealder per. IV-V. Lerkarret X7:1 har dog lidt ældre træk og bedømmes af Marianne Rasmussen til at ligge mellem per. 3 og 4. Bedste bud på en snæver datering for gruben som helhed er derfor "mellemste bronzealder" eller evt. yngre bronzealder per. 4.

Grube A4 var en typisk kogestensgrube, men ret nedpløjet. Imellem kogestenene lå en knusesten af kvartsit (X8).

Indholdet i gruberne i form af kasserede skår, knuse- og kværnsten må opfattes som bopladslevn. De tunge kværne kunne antyde, at bebyggelsen har ligget på stedet eller nær ved. Det underbygges muligvis af nærliggende stolpehuller A7-8 m.fl. Det lille, deponerede lerkar i A2 kan dog antyde, at der kan have været en mere rituel baggrund for grubens fundindhold.

Flere fyldskifter med grå eller sort, fyld andre steder på feltet fremstod fundtomme på overfladen og er for størsteparten sandsynligvis forskellige naturlige gruber.

Stolpehuller

En klynge på ni stolpehullerlignende pletter (A5-9) blev undersøgt i den sydlige kant af vådbundslaget A1. Alle lå nogenlunde som i én nordøst- sydvest orienteret tagbærende konstruktion i et hus. Det var imidlertid dog kun det midterste par, som var overbevisende stolpehuller (A7-8), mens de øvrige var ret tvivlsomme. De viser dog

muligheden for en lille bebyggelse på stedet, der måske skal knyttes til gruberne A2, A4 og til udsmidsfundene i A1 – alt sammen i feltet sydøstlige del.

Agerren fra højryggede agre fra historisk tid

Nordligt i feltet skyder en lys, brunlig agerren sig ind fra nordnordvest (A10). En stenbunke (A11) lige syd for enden af agerrenen skal formodentlig opfattes som en tilknyttet stensankningsbunke. Strukturerne blev ikke dateret nøjere, men hører nok til omkring 1700-tallet. I delområderne 2-6 mod vest er der ligeledes registreret agerrener.

Fremtidigt arbejde på stedet

Den arkæologiske undersøgelse af delområde 1 er afsluttet og arealet frigivet til anlægsarbejde. Hvis der efterfølgende mod forventning skulle dukke væsentlige fortidsminder op på stedet skal museet dog kontaktes, hvorefter en besigtigelse og vurdering af fundet straks vil finde sted.

Moesgård Museum d. 05-03-2014

Uffe Rasmussen

Museumsinspektør, cand.phil.

Illustrationer

Figur 1. Udgravningsfeltet set fra nordvest. Den mørke flade, der løber midt igennem feltet, er det fundførende vådbundslag A1. Bebyggelseslevn i form af gruber fra yngre bronzealder samt enkelte stolpehuller er i det bagerste hjørne. I baggrunden anes dalen og sydlige dalside med nybyggeri.

Figur 2. Grube A2 set fra syd. Østlige halvdel af det øvre niveau er udgravet så de to kværnsten er fritlagt (X4-5), og en lille skårdyngge fra et helt lerkar ved den østlige kant til højre er frempræpateret (X7). Grubens nedre niveau, under et sterilt lerlag, fremtrådte som en typisk kogegrube med sten og trækul.

Figur 3. Lerkar og hankeskår (ikke sammenhørende) fra afgrænset skårdyngge i grube A2 (X7). Lerkarret kan typemæssigt dateres til mellemste bronzealder per. 3-4, mens hankeskåret normalt knyttes til yngre bronzealder per. 4-5. Da fundkonteksten fremstod rimelig sluttet kan selve gruben måske bedst dateres til yngre bronzealder per. 4. Fundet bidrager herved til en relativt fundfattig og sparsomt belyst periode i Danmarks forhistorie.

Fundliste

Fund	Materiale	Genstand	Datering	Anlæg
Kampagne: 19-09-2013				
X1	Keramik / oldtid	Keramik diverse	Yngre Bronzealder- Førrromersk Jernalder	A1
X1/1	Keramik / oldtid	Randskår	Yngre Bronzealder- Førrromersk Jernalder	A1
X1/2	Keramik / oldtid	Sideskår	Yngre Bronzealder- Førrromersk Jernalder	A1
X2	Flint	Afslag	Yngre Bronzealder-Ældre Jernalder	A1
X3	Keramik / oldtid	Sideskår	Bronzealder-Jernalder	A1
X4	Sten	Kværnsten: ligger	Yngre Bronzealder	A2
X5	Sten	Kværnsten: løber	Yngre Bronzealder	A2
X6	Keramik / oldtid	Keramik diverse	Yngre Bronzealder	A2
X6/1	Keramik / oldtid	Randskår, ornamenteret	Yngre Bronzealder-Yngre Bronzealder	A2
X6/2	Keramik / oldtid	Sideskår, ornamenteret	Yngre Bronzealder	A2
X6/3	Keramik / oldtid	Anden kardel - se beskrivelse	Yngre Bronzealder	A2
X6/4	Keramik / oldtid	Bundskår	Yngre Bronzealder	A2
X6/5	Keramik / oldtid	Sideskår	Yngre Bronzealder	A2
X6/6	Ler	Lerklining	Yngre Bronzealder	A2
X7	Keramik / oldtid	Keramik diverse	Yngre Bronzealder	A2
X7/1	Keramik / oldtid	Kar, helt - se beskrivelse	Ældre Bronzealder per.3- Yngre Bronzealder per.4	A2
X7/2	Keramik / oldtid	Hank/øsken/knop	Yngre Bronzealder per.4- Yngre Bronzealder per.5	A2
X7/3	Keramik / oldtid	Sideskår	Yngre Bronzealder	A2
X8	Sten	Bearbejdet: knusesten	Bronzealder-Jernalder	A4

Fundbeskrivelse

Kampagne: 19-09-2013

X1

Yngre Bronzealder-Førromersk Jernalder

Indsamlet fra snit sydøstligt i anlægget

Tegninger: T1

Foto:

Anlæg: A1

Fund:

X1/1

Yngre Bronzealder-Førromersk Jernalder

Indsamlet fra snit sydøstligt i anlægget

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A1

Fund:

X1/2

Yngre Bronzealder-Førromersk Jernalder

Indsamlet fra snit sydøstligt i anlægget

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A1

Fund:

X2

Yngre Bronzealder-Ældre Jernalder

Indsamlet fra fladen. Heterogen, primært grovere teknik med slag fra cortex - typisk ældre jernalder. Enkelte med kraftig slidretouche. Enkelte finere med pænere platform, der kan være bronzealder. Næppe stenalder.

Tegninger: T1

Foto:

Anlæg: A1

Fund:

X3

Bronzealder-Jernalder

Indsamlet fra fladen

Tegninger: T1

Foto:

Anlæg: A1

Fund:

X4

Yngre Bronzealder

Stor (mulig) kværnligger med meget plan slidflade liggende øverst i gruben (ragede op i pløjelag). Lys rødlig, mellemkornet granit, 70x50x35 cm. Dateret ud fra keramik i gruben. Ikke hjemtaget.

Fotodokumenteret in situ - se foto.

Tegninger:

Foto: 5449/F6,5449/F7,5449/F8,5449/F9

Anlæg: A2

Fund:

X5

Yngre Bronzealder

Kværnløber med let konveks slidflade liggende øverst i nordøstlige kant af gruben. Lys rødlig og sortpletet, mellemkornet gnejs, ca. 40x30x18 cm. Dateret ud fra keramik i gruben. Ikke hjemtaget. Fotodokumenteret in situ - se foto.

Tegninger:

Foto: 5449/F6,5449/F7,5449/F8,5449/F9

Anlæg: A2

Fund:

X6

Yngre Bronzealder

Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto: 5449/F6,5449/F7,5449/F8,5449/F9

Anlæg: A2

Fund:

X6/1

Yngre Bronzealder-Yngre Bronzealder

Simpel, let svajet hals-rand, med del af uregelmæssige kamstreger på øvre del af bug. Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X6/2

Yngre Bronzealder

Uregelmæssige kamstreger. Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X6/3

Yngre Bronzealder

Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X6/4

Yngre Bronzealder

Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X6/5

Yngre Bronzealder

Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X6/6

Yngre Bronzealder

Indsamlet fra fyld i øvre halvdel af gruben

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X7

Yngre Bronzealder

Indsamlede skår fra koncentration. Fundet i afgrænset dyngge i siden af grubens øvre del

Tegninger:

Foto: 5449/F6,5449/F7,5449/F8,5449/F9

Anlæg: A2

Fund:

X7/1

Ældre Bronzealder per.3-Yngre Bronzealder per.4

Lille, simpelt spændformet kar, konisk med lav, let indkrænget hals. Fundet i afgrænset dyngge i siden af grubens øvre del. Forevist Marianne Rasmussen (ekspert i æ. bronzealderkeramik) 5/3-2014. Ifølge MR trækker karrets plumphed, brede standflade, den udtyndende karvæg mod randen dateringsrammens nedre grænse tilbage i slutningen af ældre bronzealder. Hvor langt op i tid kartypen kan følges er vanskeligt at svare på, men næppe op i per. 5.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X7/2

Yngre Bronzealder per.4-Yngre Bronzealder per.5

Smal båndformet hank med markant lodret fure midt i. Går direkte ind i randen og med højt bugknæk ud for nedre del af hank, så hanken omslutter den dristigt svajede korte hals.Paralleller kendes fra yngre bronzealder. Fundet i afgrænset dyngge i siden af grubens øvre del sammen med hele kar X7:1.

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X7/3

Yngre Bronzealder

Simpelt sideskår, der ikke er fra kar X7:1. Fundet i afgrænset dyngge i siden af grubens øvre del

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A2

Fund:

X8

Bronzealder-Jernalder

Ufacetteret knusesten af kvartsit fra toppen af kogestensgrube

Tegninger:

Foto:

Anlæg: A4

Fund:

Tegningsliste

Tegning	Målestok	Type	Anlæg	Fund	Beskrivelse	Dato	Tegner
Kampagne: 19-09-2013							
T1	1:100	Oversigtstegning	A1	X1,X2,X3	Mapinfo plan over udgravningsfelt	07-01-2014	Laurits Borberg

Fotoliste

Billed	Motiv	Anlæg	Fund	Filmtype	Dato	Fotograf
Kampagne: 19-09-2013						
5449/F1	Oversigt, hovedfelt fra sø	A1		digitalt foto	07-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F2	Oversigt, hovedfelt fra sv	A1		digitalt foto	07-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F3	Oversigt, hovedfelt fra nv	A1		digitalt foto	07-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F4	Oversigt, hovedfelt fra nø	A1		digitalt foto	07-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F5	Flade, A6 fra lod	A6		digitalt foto	08-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F6	Flade/snit, A2 fra ø med kværne og skår	A2	X4,X5,X6,X7	digitalt foto	08-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F7	Flade/snit, A2 fra nø med kværne og skå	A2	X4,X5,X6,X7	digitalt foto	08-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F8	Flade/snit, A2 fra s med kværne og skå	A2	X4,X5,X6,X7	digitalt foto	08-01-2014	Uffe Rasmussen
5449/F9	Fundsituation i A2 fra lod med skårkoncentration X7	A2	X4,X5,X6,X7	digitalt foto	08-01-2014	Uffe Rasmussen

Anlægsliste

Anlæg	Hovedgruppe	Undergruppe	Datering	Fase	Tegn.	Indgår i	Består af
Kampagne: 19-09-2013							
A1	Fyldskifte	Vådbund, fundførende	Oldtid		T1	A8	
A2	Grube	Grube	Ældre Bronzealder per.3- Yngre Bronzealder per.5				
A3	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)-Nutid				
A4	Grube	Koge-/ildgrube	Yngre Bronzealder-Ældre Jernalder				
A5	Stolpehul	Usikkert	Oldtid				
A6	Naturfænomen	Udfældning	Udateret				
A7	Stolpehul		Oldtid				
A8	Stolpehul		Oldtid				A1
A9	Stolpehul	Usikkert	Oldtid				
A10	Dyrkningsspor	Agerrene	Historisk tid (1067 -)				
A11	Dyrkningsspor	Stensankningsbunke	Historisk tid (1067 -)				
A12	Naturfænomen	Kilde	Udateret				

Anlægsbeskrivelse

Kampagne: 19-09-2013

A1

Fyldskifte, Vådbund, fundførende, Oldtid

Stor, aflangt fyldskifte med relativ homogen fyld af lys grå til lys gråbrun sandet og let gruset ler med en del småsten samt spredt human flint af bronze-/jernalder karakter, lerkarskår af samme karakter og spredt trækul. Trækul og skår kunne i visse områder ligge mere koncentreret, f.eks. i den sydøstlige kant, hvor der også lå en del ½ hovedstore sten. Tolket som naturlig vådbundslavning med udsimid. Metode: Afdækket og afsøgt omhyggeligt i fladen. To 2 m langer og ½m brede snit samt fladegravning efter fund omkring koncentration i den SØ-lige del. Snit dokumenteret ved skitse i gravebog. Fyldskiftet orienteret NNØ-SSV, 6 til 15 m bredt og blotlagt i knap 40 m længde fra nær en NNØ-lig afgrænsning og uafgrænset mod SSV. I to snit i SØ-lige del kunne den nedre afgrænsning følges i dybde på 30-40 cm under feltfladen, og tegnede sig som en jævnt neddybet lavning med dybeste sted omkring midtaksen. Fylden var lys grå i den nedre halvdel og lys brun i den øvre. Moræneundergrunden var gul, sandet ler med stenede områder. Der kunne i fladen skelnes mellem en mere brunlig NNØ-lig del og en mere grålig SSV-lig del, hvor fylden også havde et indslag af krymlet ler og sodede pletter. Nogle steder, især i SSV-lige del, var der okker udfældninger samt cirkulære sandlommer (A12), der tyder på tilstedeværelse af grundvand og kildevæld. Det krymlede ler kan måske også være relateret til dette. Sammenholdt med landskabets øvrige parallelt liggende kløfter med kilder og vandløb langs dalsiden tolkes fyldskiftet som en naturlig sænkning/kløft dannet ved kildevæld og vanderosion i retning mod dalen i syd. Spredt i fylden, især i NNØ-lige halvdel, fandtes spredte flintafslag og enkeltliggende skår af bronze-/jernalder karakter (X2-3). Mod SØ-lige kant lå en tættere skårkoncentration sammen med en del ½ hovedstore sten (X1). Den lidt tilfældige spredning og manglen på intakte fund tyder på regulært udsimid. Dateringsmæssigt svarer fundene til anlæg 10 m mod SØ (A2, A4), der antyder nærliggende bebyggelse. Der var ikke nogen fund, der antydede offerhandlinger ved kilden eller udnyttelse af vandet. Muligvis har sænkningen blot stået som en blød, fugtig bund. Et muligt stolpehul ses i fylden i den S-lige del (A8). Tolkning og datering: Fyldskiftet tolkes som en naturlig lavning dannet ved kildevæld og vandlidende bund. Der har været bebyggelsesaktiviteter lige SØ for sænkningen i yngre bronzealder og måske førromersk jernalder, og herfra er der smidt affald ud i sænkningen.

Tegninger: T1

Foto: 5449/F1,5449/F2,5449/F3,5449/F4

Fund: X1: Keramik diverse, Yngre Bronzealder-Førromersk Jernalder; X1/1: Randskår, Yngre Bronzealder-Førromersk Jernalder; X1/2: Sideskår, Yngre Bronzealder-Førromersk Jernalder; X2: Afslag, Yngre Bronzealder-Ældre Jernalder; X3: Sideskår, Bronzealder-Jernalder

A2

Grube, Grube, Ældre Bronzealder per.3-Yngre Bronzealder per.5

Ovalt fyldskifte, 130x155 cm, med klar afgrænsning imod gule, let stenede moræneler. Dybde under feltflade er ca. 50 cm. Metode: Øvre del snittet på langs fra SØ og siden tømt. Nedre del undersøgt ved 50x50 cm søgehul i NV-lige halvdel. Nedre del blev først erkendt sent i forløbet og kun undersøgt hurtigt og ekstensivt. Snit dokumenteret ved fotografering og skitse i gravebog. Stratigrafi: Fra 50-40 cm dybde fandtes et tætpakket lag af næve- til hovedstore

sten i mørk brungrå sandet og kraftigt trækulholdigt ler. Laget var tilsyneladende fundtomt (men kun undersøgt i begrænset omfang. Fra 40-20 cm dybde fulgte et sterilt lag moræneler, der tolkes som nedskredne kanter fra efter grubens første, dybe fase. Fra 20 til 0 cm dybde lå fundrigt kulturlag i form af heterogent mørk, mellem brungrå, sandet ler med pletter af rødorange ler og trækul. Fylden prægedes af to kværnsten - en stor (mulig) ligger med plan slitfacet i den NV-lige del og en halvstor løber ved den Ø-ligste kant (X4-5) samt en mængde lerkarskår. Skårene lå dels spredt (X6) og dels i en koncentration ved den SØ-lige side repræsenterende et lille, helt lerkar (X7). Nedgravningens form blev ikke helt afklaret, men var formodentlig regelmæssig rundbundet grydeform, der efter skred har ligget som en lav grydeformet fordybning. Tolkning og datering: Grubens oprindelige funktion er uklar, men sten og trækul kunne antyde en pyroteknisk aktivitet - kogegrube. Den øvre, sekundære aflejring kunne ved tilstedeværelsen af hele kværnsten og et helt (smadret) lerkar antyde en mulig rituel funktion, mens de øvrige lerkarskår afspejler bopladsaffald. Uanset hvad afspejler gruben aktiviteter på stedet i den pågældende periode, der ud fra lerkarformer (X6-7) og hankeskår (X7:2) fra den øvre del må henføres til mellemste bronzealder mellem per. 3 og 5 - måske kan perioden indskrænkes til per. 4.

Tegninger:

Foto: 5449/F6,5449/F7,5449/F8,5449/F9

Fund: X4: Kværnsten: ligger, Yngre Bronzealder; X5: Kværnsten: løber, Yngre Bronzealder; X6: Keramik diverse, Yngre Bronzealder; X6/1: Randskår, ornamenteret, Yngre Bronzealder-Yngre Bronzealder; X6/2: Sideskår, ornamenteret, Yngre Bronzealder; X6/3: Anden kardel - se beskrivelse, Yngre Bronzealder; X6/4: Bundskår, Yngre Bronzealder; X6/5: Sideskår, Yngre Bronzealder; X6/6: Lerklining, Yngre Bronzealder; X7: Keramik diverse, Yngre Bronzealder; X7/1: Kar, helt - se beskrivelse, Ældre Bronzealder per.3-Yngre Bronzealder per.4; X7/2: Hank/øsken/knop, Yngre Bronzealder per.4-Yngre Bronzealder per.5; X7/3: Sideskår, Yngre Bronzealder

A3

Vandteknisk anlæg, Dræn, Nyere tid (1661 -)-Nutid

Moderne, grubeformet udposning på et dræn som følge af en stor sten.

A4

Grube, Koge-/ildgrube, Yngre Bronzealder-Ældre Jernalder

Nedpløjet kogestensgrube med ildsprængte bjergartsten og trækul. Fund i fladen af ufacetteret knusesten og et skår af bronze-/jernalderkarakter. Ej snittet.

Fund: X8: Bearbejdet: knusesten, Bronzealder-Jernalder

A5

Stolpehul, Usikkert, Oldtid

Cirkulær, gråsort plet, 30 cm i diam., i kant af fyldskifte A1. Snittet Ø-V fra N. 15 cm dyb, lidt skæv grydeform. Lille og diffus - tvivlsomt stolpehul.

A6

Naturfænomen, Udfældning, Udateret

Lille sodet plet med omgivende cirkulær ring af okker (50 cm i diam.) i grå fyld fra A1. Snittet N-S fra Ø. Sodede plet fortsatte skråt nedad med diam. på 5 cm og karakter som dyregang. Okker udfældning orienterede sig parallelt med sodfyldte gang nedad og kan være dannet i sammenhæng med denne. Naturfænomen og ikke stolpehul.

Tegninger:

Foto: 5449/F5

A7

Stolpehul, Oldtid

Regelmæssig cirkulær, velafgrænset plet lige syd for A1, 37 cm i diam. Snittet Ø-V fra N. Veldefineret nedre afrænsning, regelmæssig afrundet med 19 cm dybde under feltflade. Fylden lys brun muld med lidt trækul. Muligt stolpehul. Ligner meget A8.

A8

Stolpehul, Oldtid

Regelmæssig cirkulær, velafgrænset plet i sydlige kant af A1, 39 cm i diam. Snittet Ø-V fra N. Lidt diffus nedre afrænsning, Afrundet med ca. 20 cm dybde under feltflade. Fylden lys brun muld med lidt trækul. Muligt stolpehul. Ligner meget A7.

Består: A1

A9

Stolpehul, Usikkert, Oldtid

Cirkulær plet af lys brun ler lige syd for A1, 34 cm i diam. Snittet Ø-V fra N. Veldefineret nedre afrænsning med et 4-5 cm tykt bundlag af lyst, fint sand, regelmæssig afrundet bund med 11 cm dybde under feltflade. Næppe stolpehul. Lyse sand kunne tyde på kildevældsaktivitet af samme art som A12.

A10

Dyrkningsspor, Agerrene, Historisk tid (1067 -)

aflangt N-S gående, 2,2 m bredt fyldskifte med lys brunt, let humøst ler. Ikke snittet. I henhold til lignende fund i delområderne mod V tolkes anlægget som en agerrene.

A11

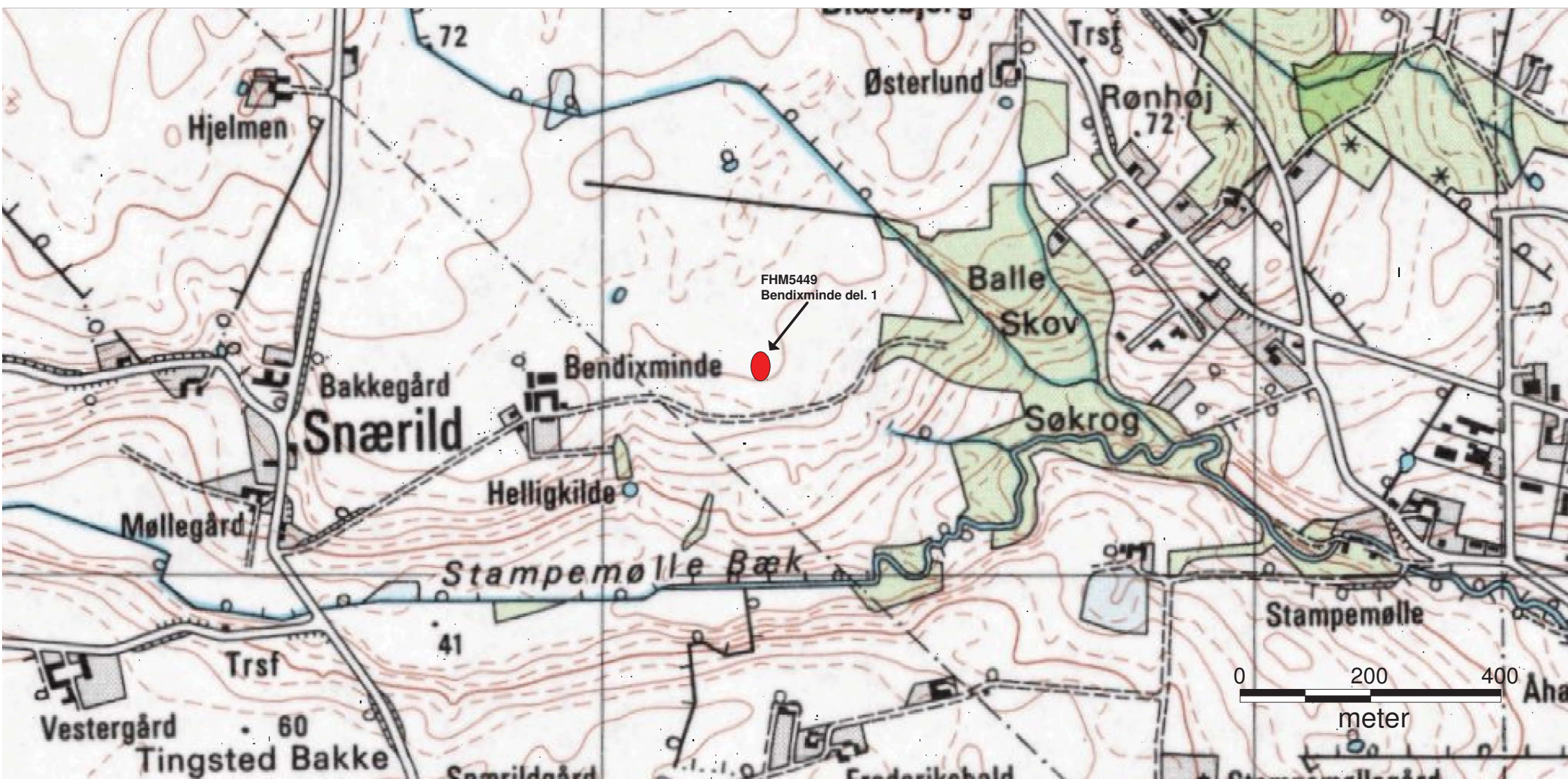
Dyrkningsspor, Stensankningsbunke, Historisk tid (1067 -)

Crkulær koncentration af op til hovedstore sten i lyst, let humøst lerfyld som i A10. Beliggenheden lige ud for agerrene A10 kunne afspejle en sammenhæng, hvor der er tale om en stensankningsbunke fra afsamling af marksten på højryggede agre.

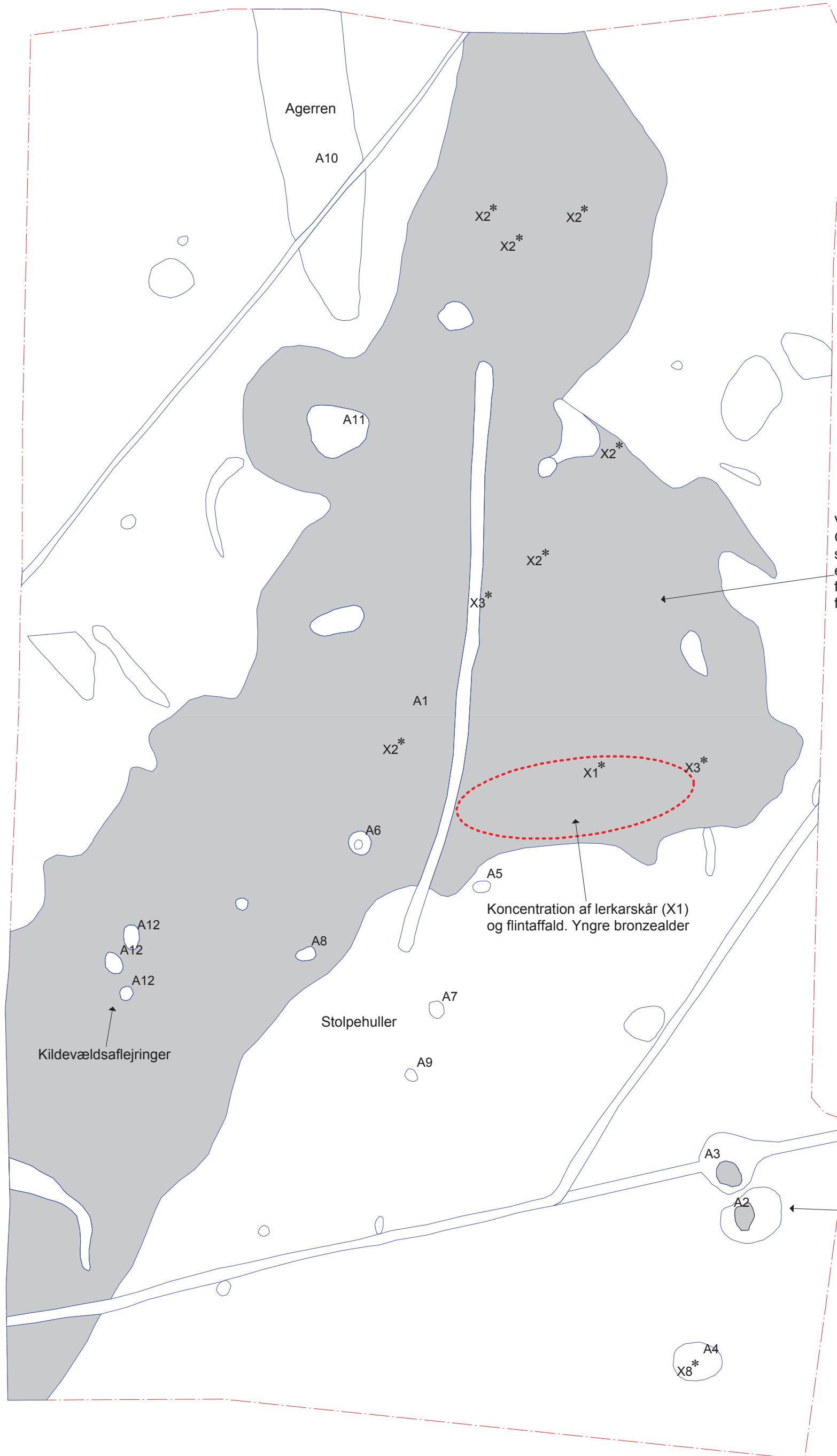
A12

Naturfænomen, Kilde, Udateret

Ca. 2 m stort område i sydlige del af vådbundaflejring A1 med cirkulære fyldskifter af lyst, vandaflejret sand med mørke, koncentriske aftegninger (35-60 cm i diam.) og omliggende jernudfældninger. Fænomenet tolkes som naturlige aflejringer fra kildevæld.

FHM5449 Bendixminde delområde 1.
Bilag 1.
4-cm kort med angivelse af
udgravningsområde.

Vådbundsaflejring A1
 Gråt sediment i lav
 sænkning med spor
 efter kildevæld. Spredte
 fund og fundkoncentrationer
 fra yngre bronzealder.

Koncentration af lerkarskår (X1)
 og flintaffald. Yngre bronzealder

Kildevældsaflejringer

Bopladsgrube A2
 med lerkarskår og
 kværnsten.
 Yngre bronzealder